

Motion till riksdagen 2019/20:2550

av Per Åsling (C)

Decentraliserade myndigheter och statliga bolag

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler av myndigheternas uppdrag och funktioner ska decentraliseras och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn av myndigheternas lokalkostnader och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pröva möjligheten att låta fler myndigheter ledas av styrelser och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Flyttströmmarna från landet till staden har pågått i decennier. Men det är inte näringslivet som står för den snabbaste omställningen, det är staten. Statens myndigheter är inte i fas med politikens ambitioner. Regering och riksdag har tydligt sagt att man vill att myndigheternas verksamhet decentraliseras, men statistiken visar att så inte sker.

Under en lång rad år verkar den allmänna uppfattningen ha varit att statliga jobb utlokaliseras till mindre tätbefolkade regioner framförallt för att kompensera för bristande konkurrenskraft utanför storstadsregionerna. I själva verket har utvecklingen under en lång tid varit den omvända. Det är inte de relativt få utlokaliseringar av myndigheter till olika riksändar som står för den stora omflyttningen. Istället är det den ständigt pågående omorganisationen av jobb inom stat och landstingssektor som gör att dessa jobb successivt försvinner från mindre kommuner i Sverige.

Det behöver finnas en fysisk närvaro lokalt för att människor i alla delar av landet ska ha bättre tillgång till service. It och telefoni underlättar men kan inte ersätta personliga kontakter fullt ut. Frågan om statens närvaro handlar även om legitimiteten i skattesystemet. De positiva erfarenheterna från befintliga klusterbildningar av myndighetsverksamhet på olika platser i landet är ytterligare en viktig aspekt. I

samband med att decentralisering av myndigheter, deras uppdrag och funktioner genomförs bör även möjligheten att decentralisera statliga bolag beaktas. Denna fråga har aktualiserats under senare år bland annat av Vattenfalls nedläggning av kontor i Jokkmokk där arbetsuppgifter centraliseras genom outsourcing.

Decentralisera uppdrag och funktioner

Myndigheter och kommuner lägger alltmer och allt bättre information och service på internet. Telefonkundtjänsten byggs ut. Det är bra. Men drygt 1 miljon människor använder inte internet. Och för många av våra problem och frågor behöver vi träffa en kunnig person. Värdet av att få träffa en tjänsteman, öga mot öga i ett personligt möte, kan inte nog betonas. Ingen ska "falla mellan stolarna". Därför ska myndigheterna samarbeta, både om service i enkla fall och om omfattande insatser. Det är lätt att se att framför allt de mindre kommunerna, de mindre orterna och landsbygden har fått sämre tillgång till offentlig service. Detta står inte i motsats till en fortsatt utbyggd e-förvaltning. De stora framsteg som genomförts på detta område måste följas av en fortsatt utveckling för att skapa en snabbare förvaltning med lägre kostnader för medborgare, företag och den offentliga sektorn. Nu måste myndigheters uppgifter decentraliseras i högre utsträckning. Förutom de positiva effektiviseringsvinster en decentralisering kan uppnå innebär det en ökad offentlig service i hela landet. Myndigheter bör i högre utsträckning än idag samlokaliseras i servicekontor så att statens resurser används mer effektivt och decentraliserat samtidigt som myndigheter får synergieffekter och kommer närmare medborgarna. Riktig decentralisering behöver säkerställa att uppdrag och funktioner når ut i hela landet.

Minska myndigheternas lokalkostnader

Omsorg om skattebetalarnas pengar är grunden för en ansvarsfull ekonomisk politik. Lagstiftare ska alltid vrida och vända på varje skattekrona och se till att den används så effektivt som möjligt. Vi kan konstatera att utgifterna för de statliga myndigheterna under senare år skenat iväg, något som till stor del beror på ökade lokalkostnader. Samtidigt ser vi att flera myndigheter väljer dyrare lokalalternativ. En rimlig utgångspunkt är att myndigheternas lokalisering bör spegla befolkningens. I många andra tjänstebranscher med liknande profil på sina anställda är kontor belagda utanför storstäderna av kostnadsskäl.

De totala lokalkostnaderna för de statliga myndigheterna uppgick 2013 till 23,4 miljarder kronor. Det är 4 miljarder, eller 21 procent, mer än 2006. Hyran per kvadratmeter har ökat med drygt 20 procent och står för majoriteten av kostnadsökningen. Lokalarean har ökat i Stockholm och Malmö men minskat i övriga landet. Kvadratmeterhyran är cirka 62 procent högre i Storstockholm än i övriga landet. För myndighetsgruppen "Central förvaltning" är kostnaden ungefär dubbelt så hög i Stockholm som i övriga landet.

Den regionala fördelningen av myndigheternas lokalisering är skev. Stockholm, där cirka 20 procent av befolkningen bor, står för drygt 30 procent av lokalarean och nära 40 procent av kostnaderna. Myndigheterna i övriga landet utanför storstäderna, där drygt 60 procent av befolkningen bor, står för strax över 50 procent av lokalarean och strax över 40 procent av kostnaderna.

Det är högst rimligt att myndigheters lokalisering speglar befolkningen och att den överrepresentation som finns i Stockholm därmed minskas.

Regeringen bör pröva möjligheten att göra uppräkningsanlag av myndigheternas anslag som beror på lokalkostnader i lägre takt än idag. Regeringen bör även pröva möjligheten att se över om rikthyrorna i Stockholm kan sänkas med följderna att myndigheterna ges incitament att omlokalisera till områden med lägre hyreskostnader. Regeringen bör även se över möjligheten att sänka även den totala uppräkningskostnaden av dessa två reformer schablonmässigt.

Fler myndigheter bör få styrelser

I näringslivet är det en självklarhet att en styrelse leder företaget framåt. Forskning visar att företag som har mer diversifierade styrelser uppnår bättre resultat. I Sverige är det en liten andel av myndigheterna som leds av en styrelse. Faktum är att enrådsmyndigheter är klart dominerande. Den 1 januari 2019 fanns enligt Statskontoret 340 myndigheter under regeringen. 130 av dessa leds av en ensam myndighetschef. I 90 av de 130 enrådsmyndigheterna har regeringen valt att inrätta ett insynsråd. Totalt finns det 39 styrelsemyndigheter och 45 nämndmyndigheter. Alltså har drygt 11 procent en styrelse.

En diversifierad styrelse som består av individer med vitt skilda bakgrunder, erfarenheter och kompetenser leder oundvikligen till att frågor som rör verksamhetsutveckling belyses i bredare perspektiv. Att en ensam myndighetschef (generaldirektören) leder mer än hälften av Sveriges myndigheter innebär att verksamhetsutvecklingen till stor del styrs efter generaldirektörens vision och planer. Givetvis med beaktande av de lagar, regler, förordningar och regleringsbrev som myndigheten lyder under. En styrelse har en viktig roll att spela i fråga om att avlasta generaldirektören, som då kan fokusera mer på det operativa arbetet. Styrelsen kan fokusera på att leda det långsiktiga utvecklings- och planeringsarbetet. Därför bör huvudregeln vara att varje statlig förvaltningsmyndighet (exklusive nämndmyndigheter) leds av en styrelse. Regering och riksdag har tydligt sagt att man vill att myndigheternas verksamhet decentraliseras. En styrelse har då uppdraget att fokusera på det långsiktiga arbetet med att planera för och genomföra de beslut som riksdagen har fattat samtidigt som generaldirektören kan fokusera på att operativt genomföra decentraliseringen.

Per Åsling (C)